

Privrženost i karakteristike prekinute veze kao odrednice online nadgledanja bivšeg partnera

Strinavić, Gabriela

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:065725>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**PRIVRŽENOST I KARAKTERISTIKE PREKINUTE VEZE
KAO ODREDNICE ONLINE NADGLEDANJA BIVŠEG PARTNERA**

Diplomski rad

Gabriela Strinavić

Mentorica: dr. sc. Margareta Jelić

Zagreb, 2019.

SADRŽAJ

UVOD	1
Online nadgledanje bivšeg partnera	2
Teorija privrženosti	4
Model ulaganja u vezu i karakteristike prekinute veze	6
CILJ, PROBLEM I HIPOTEZE	9
METODA.....	10
Sudionici.....	10
Postupak.....	11
Mjerni instrumenti	12
Skala online nadgledanja putem društvenih mreža	14
Ostale korištene mjere	14
REZULTATI	15
Korištenje društvenih mreža za online nadgledanje.....	15
Motivacija za online nadgledanje	15
Preliminarne analize.....	16
Odnos dimenzija privrženosti, karakteristika prekinute veze i online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža	18
RASPRAVA	21
Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja	27
ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
PRILOZI.....	35

**Privrženost i karakteristike prekinute veze kao odrednice
online nadgledanja bivšeg partnera**

**Attachment and characteristics of the former relationship
as predictors of online surveillance of ex-partner**

Gabriela Strinavić

SAŽETAK

Pojavom sve veće raširenosti društvenih mreža i dostupnosti osobnih informacija online, sve je teže za intimne partnere izbjeći izloženost informacijama nakon prekida veze. Cilj ovog rada bio je ispitati koje društvene mreže i motive sudionici navode pri online nadgledanju bivšeg partnera te ispitati doprinos dimenzija privrženosti (anksioznosti i izbjegavanja) i karakteristika prekinute veze (stupanj ulaganja u vezu, predanost vezi, zadovoljstvo vezom tekvaliteta alternativa vezi) pri objašnjenju online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža. Provedeno je upitničko online istraživanje na uzorku od 431 osobe. Facebook i Instagram su prepoznate kao najčešće korištene društvene mreže, a najčešća motivacija je saznavanje informacija o svakodnevnom životu i romantičnom statusu bivšeg partnera. Utvrđen je značajan samostalni doprinos anksiozne privrženosti, zadovoljstva i predanosti vezi te kvalitete alternativa vezi dok izbjegavajuća privrženost i stupanj ulaganja u vezu nisu značajni prediktori. Dimenzijama privrženosti i istraživanih karakteristika prekinute veze objašnjeno je 22.5% varijance online nadgledanja bivšeg partnera.

Ključne riječi: online nadgledanje, bivši partner, privrženost, karakteristike veze

ABSTRACT

Ever since social networks started to spread and personal information became available online, it is getting harder to avoid information exposure to a former partner after relationship dissolution. The purpose of this paper was to examine which social networks do people use for internet electronic surveillance and what is their motivation behind it, and to examine the contribution of attachment dimensions (anxiety and avoidance) and characteristics of broken relationship (level of investment in the relationship, relationship commitment, relationship satisfaction and quality of relationship alternatives) in explaining online former partner surveillance via social networks. The research was conducted using an online questionnaire on a sample of 431 people. Facebook and Instagram are most used social networks and searching information about ex's everyday life and romantic status are the most common motivation. Significant independent contribution is found for anxiety attachment, relationship commitment, relationship satisfaction and quality of relationship alternatives while level of investment in the relationship and avoidant attachment are not significant predictors. Attachment and observed relationship characteristics together account for 22.5% of explained variance in online surveillance of former partners.

Keywords: online surveillance, former partners, attachment, relationship characteristics

UVOD

Broj korisnika društvenih mreža vrtoglavo je porastao tijekom proteklih godina s gotovo milijun novih korisnika svakodnevno. Diljem svijeta više od 3.5 milijardi korisnika, što čini gotovo 45% svjetske populacije, provodi vrijeme koristeći društvene mreže kao što su Facebook, Instagram, Twitter ili Snapchat (Kemp, 2019). Društvene mreže su vrsta internetske usluge koja omogućuje stvaranje i održavanje osobnih profila pomoću kojih je moguće dijeliti osobne informacije, povezati se s prijateljima te vidjeti informacije o drugim ljudima (Boyd i Ellison, 2008). Istraživanje provedeno na Facebook korisnicima (Joinson, 2008) pokazuje kako je, nakon održavanja kontakta s prijateljima, traženje informacija o drugim ljudima drugi razlog po važnosti korištenja društvenih mreža. Društvene mreže sve više postaju važan izvor podataka koji utječe na mnoge aspekte života, pa tako i na romantične odnose. Nikada do sada romantični partneri¹ nisu imali toliko brz i dostupan pristup velikom broju informacija jedno o drugome što svakako donosi novu dinamiku u svim fazama veze, od uspostavljanja veze, preko njenog održavanja, konflikata pa sve do prekida romantičnog odnosa. Unatoč porastu utjecaja društvenih mreža na romantične odnose, odnos korištenja društvenih mreža i ponašanja povezanih s njima ostaje relativno neistražen, posebice nakon prekida romantičnog odnosa. Nova mogućnost traženja informacija o drugoj osobi navela je nekolicinu autora na proučavanje utjecaja društvenih mreža na odnose među romantičnim partnerima (npr. Elphinston i Noller, 2011; Tokunaga, 2016), no i na nadgledanje aktivnosti *bivših* partnera nakon prekida romantične veze (npr. Marshall, 2012; Tokunaga, 2011; Tong, 2013).

Proučavajući sklonost online nadgledanju, autori su u mogućnosti detaljnije objasniti taj fenomen i varijable koje se nalaze u njegovoj podlozi. Do današnjeg dana, provedeno je vrlo malo istraživanja koja bi doprinijela dubinskom razumijevanju antecedenata online nadgledanja bivšeg partnera nakon prekida romantičnog odnosa, osobito na hrvatskoj populaciji. Važno pitanje koje se postavlja je jesu li pri objašnjenju sklonosti online nadgledanju bivših partnera važnije stabilne osobine pojedinca ili važniju ulogu imaju karakteristike proučavane veze. Pri istraživanju spoznaja o prediktorima online

¹Korištenje termina *partner* u ovom radu odnosi se na pripadnike oba roda, muškarce i žene

nadgledanja bivšeg partnera, ovo istraživanje u centar proučavanja stavlja Teoriju privrženosti te Model ulaganja u vezu. No prije razmatranja mogućih prediktora i njihovih teorijskog okvira, važno je upoznati se s pojmom online nadgledanja.

Online nadgledanje bivšeg partnera

Dosljedno traženje informacija o online i/ili offline ponašanju druge osobe putem društvenih mreža naziva se *online nadgledanje* (eng. *Interpersonal electronic surveillance*; Fox i Tokunaga, 2015). Ovaj oblik ponašanja već je toliko poznat da je u hrvatskom žargonu dobio svoju inačicu engleske riječi za praćenje te je poznat kao „stalkanje“. Važno je napraviti distinkciju između nadgledanja i uhođenja budući da se uhođenje smatra kaznenim djelom koje uključuje ponavljano i zlonamjerno zastrašivanje i ugrožavanje sigurnosti druge osobe (Amar i Eileen, 2010). Online nadgledanje uključuje manje invazivne tehnike traženja informacija kao što su praćenje objava druge osobe putem društvenih mreža, pregledavanje objavljenih slika i videa, čitanje komentara na profilu druge osobe te pregledavanje liste osoba s kojima je ciljana osoba povezana putem društvene mreže. Društvene mreže ne samo da dopuštaju nadgledanje druge osobe nego se takvo ponašanje i potiče. Društvena mreža Facebook služi za objavljivanje statusa u kojima osoba ističe što osjeća ili radi i objavljivanje slika iz privatnog života, dok je glavna svrha mreže Instagram "praćenje" profila sa slikama druge osobe (eng. "follow") te objavljivanje vlastitih kako bi ih drugi vidjeli i reagirali na njih.

Novija istraživanja pokazuju kako društvene mreže olakšavaju održavanje kontakta i praćenje informacija o romantičnim partnerima tijekom romantične veze, no i dugo nakon prekida odnosa (Fox i Weber, 2014; Marshall, 2012). Čak i ako bivši partneri ne komuniciraju direktno licem u lice, društvene mreže omogućuju stalan izvor informacija o privatnom i društvenom životu druge osobe. Stern i Taylor (2007) izvještavaju kako 60-80% mladih osoba izjavljuje kako koristi Facebook kako bi pratili informacije o sadašnjem romantičnom parteru, dok gotovo 70% sudionika nadgleda svog bivšeg partnera (Lyndon, Bonds-Raackei Cratty, 2011). Iako istraživanja konzistentno pokazuju visoke stope izvještavanja sudionika o online nadgledanju bivših partnera, do sada je proveden tek manji

broj istraživanja koja su se usmjerila na dublje ispitivanje prediktora i posljedica nadgledanja nakon prekida romantičnog odnosa.

Društvene mreže doprinose slici online nadgledanja kao sasvim bezopasne aktivnosti koju čini većina ljudi, no istraživanja pokazuju kako održavanje kontakta s bivšim partnerom ima mnoge negativne posljedice. Kontinuirani online kontakt s bivšim partnerom negativno utječe na prilagodbu pojedinca nakon prekida (Lyndon i sur., 2011), povećava neugodne emocije te žudnju prema bivšem partneru, utječe na izraženiji osjećaj ljubomore i pojave konflikta te na odgodu oporavka nakon veze (Sbarra, 2006). Povezano s tim, produženi oporavak i negativni afekt utječu na psihološko zdravlje te mogu utjecati na pojavu depresivnih epizoda. Marshall (2012) naglašava kako su posljedice nadgledanja bile vidljive čak i kod osoba koje više nisu bile povezane s bivšim partnerom na društvenim mrežama nego im je pri nadgledanju bio dostupan samo ograničen broj informacija. Kod njih je uz to pronađena i veća količina stresa nakon prekida veze te usporen osobni rast i razvoj nakon prekida veze. Također, istražena je i poveznica online nadgledanja s ozbiljnijim, prekršajnim ponašanjima te je pronađeno kako je online nadgledanje bivšeg partnera povezano s većom vjerojatnošću uhođenja bivšeg partnera u stvarnom svijetu (Lyndon i sur., 2011).

Uzimajući u obzir potencijalnu štetu koju online nadgledanje donosi, nije začuđujuće kako su se istraživanja okrenula otkrivanju njegovih prediktora kako bi se došlo do spoznaja o faktorima koji objašnjavaju ovaj kompleksan fenomen. Do sada je poznato kako online nadgledanje nije povezano s rodom, geografskom udaljenošću bivših partnera, razinom preklapanja društvenih mreža bivših partnera (u terminima zajedničkih prijatelja) niti samopoštovanjem (Lukacs i Quan-Haase, 2015). Nasuprot tome, pronađena je pozitivna povezanost s količinom korištenja društvenih mreža općenito, željom za ponovnim uspostavljanjem prekinute veze, a postoje i nalazi kako "ostavljene" osobe češće koriste online nadgledanje bivšeg partnera nego osobe koje su u ulozi ostavljača (Tong, 2013).

Identificiranje psiholoških i odnosnih faktora koji predviđaju online nadgledanje bivšeg partnera, pružit će važne informacije za razumijevanje koje karakteristike osobe, ali i prekinute veze, povećavaju sklonost činjenja tog ponašanja. Kako bi se detaljnije istražilo

što doprinosi objašnjenju sklonosti online nadgledanja bivšeg partnera, u ovom su radu istražene dimenzije privrženosti, uzimajući u obzir koncept Teorije privrženosti te karakteristike prekinute veze, objašnjene Modelom ulaganja u vezu.

Teorija privrženosti

Jedna od najznačajnijih teorija pri proučavanju intimnih odnosa u odrasloj dobi je *Teorija privrženosti* koju je od kraja 50-ih godina razvijao John Bowlby. Osnovna postavka teorije je kako stvaranje ranih veza između primarnog skrbnika i djeteta u dojenačkoj dobi predstavlja temelj za kasnije funkcioniranje pojedinca i formiranje privrženog ponašanja (Bowlby, 1969). Teorija svoje spoznaje gradi oko ključnog pojma *privrženosti* koja se definira kao trajna psihološka povezanost između dvije ili više osoba, odnosno kao tendencija da se traži i održi blizina sa specifičnim objektom privrženosti, pogotovo kada je pojedinac pod stresom (Ainsworth, Blehar, Waters i Wall, 2015). Pojam privrženosti se kao koncept koristio primarno za opis emocionalne veze između dojenčeta i majke te se s vremenom i opsežnom empirijskom verifikacijom, razvio u širi koncept koji ima značaj za razumijevanje ponašanja pojedinca tijekom cijelog životnog vijeka. Tako Bowlby (1969) smatra kako privrženo ponašanje postaje organizirano unutar ličnosti pojedinca i određuje emocionalne veze tijekom cijelog života, te kako jednom uspostavljen tip privrženosti u djetinjstvu djeluje i strukturira kvalitetu odnosa u adolescenciji i odrasloj dobi.

Važna istraživanja u ovom području (Bartholomew, 1990; Hazan i Shaver, 1987) potvrdila su kako se privrženost u odrasloj dobi može promatrati kroz okvir dvodimenzionalnog modela koji privrženost opisuje kao rezultat interakcije modela o sebi (stupanj u kojem pojedinac sebe smatra vrijednim ljubavi i podrške) te modela o drugima (stupanj u kojem pojedinac smatra druge vrijednima povjerenja); (Bartholomew i Horowitz, 1991). Ovim modelom moguće je definirati dvije dimenzije privrženosti, *anksioznost i izbjegavanje*, koje se temelje na individualnoj procjeni vlastite vrijednosti te povjerenju u druge ljude. Na temelju tih dimenzija, razlikuju se četiri tipa privrženosti: sigurni, zaokupljeni, odbijajući i plašljivi (Bartholomew i Horowitz, 1991).

Većina autora danas slaže se kako je privrženost najbolje konceptualizirati i mjeriti u terminima dimenzija anksioznosti i izbjegavanja, a ne kategorijalnih varijabli (Brennan, Clark i Shaver, 1998). *Anksioznu privrženost* karakterizira strah od napuštanja i odbijanja od strane značajne osobe, izraženi osjećaj ambivalencije i nesigurnosti, no i jaka želja za bliskim odnosom i prihvaćanjem. Za razliku od njih, *izbjegavajuće privrženost* osoba doživljava neugodu u intimnim odnosima i teško se emotivno veže za romantične partnere te stoga izbjegava bliskost i oslanjanje na partnera (Brennan i sur., 1998).

Isti stil privrženosti koji se primjećuje kod djece reflektira se u odrasloj dobi u njihovim kasnijim bliskim odnosima (Hazan i Shaver, 1994). Tako se upravo privrženost smatra ključnom varijablom pri objašnjavanju ponašanja u odnosima u odrasloj dobi, osobito u onim intimnim (Etcheverry, Le, Wu i Wei, 2013). Veliko zanimanje pobudilo je istraživanje odnosa privrženosti i ponašanja bivših partnera nakon prekida veze. Tako je zanimljiv nalaz autora Weisskircha i Delevi-ja (2012) koji pokazuje kako su izbjegavajuće privržene osobe sklonije prekinuti vezu putem društvenih mreža nego li anksiozno privržene osobe, a k tome su skloniji i prekinuti svaki kontakt s bivšim partnerom, u *online* i *offline* svijetu. Nasuprot tome, pronađena je povezanost anksiozne privrženosti s povećanom preokupacijom bivšim partnerom nakon prekida, većom razinom stresa i pokušajima uspostavljanja starog odnosa (Davis, Shaver i Venon, 2003). Anksiozna privrženost je također povezana s neželjenim ponašanjima uhođenja bivšeg partnera što uključuje ponavljane pokušaje kontaktiranja bivšeg partnera te odlazak na njihov posao ili praćenje na putu prema kući (Lyndon, i sur., 2011).

Do sada je proveden mali broj istraživanja koja se usmjeravaju na odnos privrženosti i korištenja društvenih mreža nakon prekida veze, specifičnije njene poveznice s online nadgledanjem bivših partnera. Postoje naznake kako pojedinci koji postižu više rezultate na skali anksiozne privrženosti izvještavaju o višim razinama nadgledanja bivšeg partnera, što može biti rezultat razine nelagode i nesigurnosti koju osjećaju zbog prekida veze te potrebe da tu nesigurnost reduciraju (Fox i Weber, 2014; Marshall, 2012). Za razliku od podataka prikupljenih za anksioznu privrženost, istraživanja nisu toliko konzistentna kada je u pitanju online nadgledanje koje čini izbjegavajuće privrženost osoba (Fox i Tokunaga, 2015; Wisternoff, 2008). Glavna ideja u podlozi je kako izbjegavajuće

privržene osobe ne teže uspostavljanju ponovnog odnosa s bivšim partnerom te će izbjegavati kontakt s njim, što znači kako će u manjem stupnju aktivno pretraživati informacije i upuštati se u online nadgledanje bivšeg partnera. Područje proučavanja privrženosti u kontekstu korištenja društvenih mreža u začecima je psihološkog istraživanja te su potrebna dodatna istraživanja.

Model ulaganja u vezu i karakteristike prekinute veze

Najutjecajniji model socijalne psihologije koji objašnjava prekidanje intimnih veza model je koji je razvila Caryl Rusbult (1980), a naziva se *Model ulaganja u vezu*. Prema Modelu ulaganja, vjerojatnost hoće li se romantična veza nastaviti ili prekinuti ovisi o predanosti jednog partnera drugome te vezi u kojoj se nalaze. *Predanost* je definirana kao psihološka privrženost drugoj osobi, koja se izražava kao ponašajna tendencija da se ostane s partnerom duže vrijeme (Rusbult, 1983). Glavna postavka Modela ulaganja je postojanje triju varijabli koje utječu na predanost vezi: zadovoljstvo vezom, kvaliteta alternativa vezi i stupanj ulaganja u vezu (Rusbult, 1980).

Zadovoljstvo vezom predstavlja pojedinčeve procjene o vezi u terminima dobitaka i gubitaka, odnosno pozitivnih i negativnih aspekata veze te je pozitivno povezano sa stupnjem predanosti intimnoj vezi (Rusbult, Martz i Agnew, 1998). Budući da se ljudi međusobno razlikuju te pridaju različitu važnost različitim aspektima veze, razlikuje se i njihova percepcija značenja zadovoljstva u vezi. *Kvaliteta alternativa vezi* odnosi se na pojedinčevu procjenu drugih mogućih veza koje može imati kao alternativu vezi u kojoj se sada nalazi (Rusbult, 1980). Ako osoba percipira kako postoje druge osobe s kojima bi mogla uspostaviti odnos, tada će percipirana kvaliteta alternativa vezi biti veća, što je negativno povezano s predanosti koju osoba osjeća u trenutnoj intimnoj vezi. Tako osoba koja utvrdi kako postoje vrlo kvalitetne alternative trenutnoj vezi može osjećati manju obvezu da ostane u vezi sa sadašnjim partnerom. Treći važan faktor koji utječe na razinu predanosti je *stupanj ulaganja u vezu* koji predstavlja sve ono što je pojedinac uložio u vezu u kojoj se nalazi, odnosno sve ono što može izgubiti ukoliko tu vezu odluči prekinuti. Ulaganje se može odnositi na sve što je opipljivo, kao što je novac, ili neopipljivo, kao što

je utrošeno vrijeme i ljubav (Rusbult i sur., 1980). Istraživanja pokazuju kako postoji pozitivan odnos ulaganja u vezu i stupnja predanosti toj vezi.

Veliki je broj autora istraživao Model ulaganja u vezu zbog njegove velike primjenjivosti u objašnjenju različitih odnosa. Pokazalo se kako je Model koristan pri objašnjenju predanosti vezi kod osoba različitog etniciteta, homoseksualnih naspram heteroseksualnih odnosa, nasilnih intimnih veza, odnosa prijateljstva, predanosti organizaciji i poslu, medicinskom tretmanu ili školskom sustavu (Le i Agnew, 2003). Iako se Model najviše koristi pri opisivanju održavanja i stabilnosti trenutne romantične veze, varijable su se također pokazale korisne i u objašnjavanju ponašanja nakon prekida romantičnog odnosa (Derlega i sur., 2011) kao što je, na primjer, neželjeno uhođenje bivšeg partnera nakon prekida veze. Derlega i suradnici (2011) navode kako se ponašanje uhođenja može javiti ako osoba percipira da je bivši partner, tijekom veze, ispunjavao svoje potrebe, ako nisu postojale druge alternative vezi, ako je osoba imala osjećaj velikog ulaganja tijekom prekinute veze te ako se osjećala predana toj vezi i bivšem partneru.

Uzimajući u obzir postojanje podataka kako Model nije primjenjiv samo za opisivanje odnosa u trenutnoj vezi nego i odnosa bivših romantičnih partnera, nije iznenađujući porast istraživanja u tom smjeru. Ovim istraživanjem pokušao se proširiti koncept Modela ulaganja na područje proučavanja online nadgledanja, točnije na traženje informacija o bivšem partneru putem društvenih mreža. Na temelju do sada provedenih istraživanja (Elphinston i Noller, 2011; Fox i Tokunaga, 2015; Tokunaga, 2016), prepoznata je potreba za detaljnijim proučavanjem poveznice varijabli zadovoljstva prekinutom vezom, stupnja ulaganja u prekinutu vezu, kvalitete alternativa prekinutoj vezi te predanosti prekinutoj vezi i online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža.

Budući da je do sada široko istraživana sklonost ljudi za aktivnim online nadgledanjem sadašnjeg i bivšeg partnera te budući da su poznate posljedice koje takav oblik ponašanja donosi, nova istraživanja trebaju se usmjeriti na proučavanje prediktora takvog ponašanje te teorijske podloge koja bi objasnila kako i zašto se takvo ponašanje javlja. Nekolicina istraživanja potvrdila je važnost privrženosti i karakteristika veze (prema Modelu ulaganja) kao važnih odrednica online nadgledanja *trenutnog* partnera (Etcheverry

i sur., 2013), no do sada nije provedeno mnogo istraživanja koja bi pokazala kakav je odnos navedenih varijabli ako je u fokus *bivši* romantični partner. Također ovim istraživanjem usmjerilo se na proučavanje populacije bivših partnera budući da su istraživanja pokazala kako su upravo bivši partneri populacija koju se najviše nadgleda online (Marshall, 2012).

Online nadgledanje vrši se putem društvenih platformi koje se iz dana u dan mijenjaju te je važno ići u korak s novim promjenama i nadograđivati do sada poznate spoznaje, pa tako se istraživanje nije ograničilo samo na korištenje društvene mreže Facebook kao u dosadašnjim istraživanjima (npr. Fox i Tokunaga, 2015; Lukacs i Quan-Haase, 2015) nego proširuje ispitivanje nadgledanja na društvene mreže općenito. Prepoznata je važnost spoznaje koje sve društvene mreže sudionici koriste pri online nadgledanju te je jedan od problema istraživanja bio detaljnije istražiti to područje. Istraživanja pokazuju kako Facebook drži primat u svijetu društvenih mreža no također pokazuju i sve veći broj korisnika Instagrama koji se na hrvatsko tržište aktivno probio tek 2017. godine, te ga aktivno koristi preko 900 000 Hrvata (Inforgrafika, 2018). Najnovija pronađena istraživanja u području online nadgledanja romantičnog partnera datiraju iz razdoblja od 2012. do 2016. godine te je potrebno revidirati informaciju koristi li se stvarno Facebook kao najraširenija mreža za online nadgledanje. Ovim istraživanjem se želi pokazati kako je Facebook vjerojatno još uvijek vrlo snažna društvena mreža za online nadgledanje, no isto tako, razvojem tehnologija korisnici društvenih mreža se više ne ograničavaju samo na jednu društvenu mrežu nego koriste činjenicu kako različite mreže pružaju različite informacije te će prema tome navoditi korištenje i drugih društvenih mreža, prvenstveno Instagrama, kojemu su općenito sklonije mlađe generacije korisnika društvenih mreža.

Istraživanja su do sada relativno slabo zahvaćala motivaciju koja leži u podlozi online nadgledanja bivšeg partnera. Nekolicina istraživanja je pokušala pomoću višefaktorske strukture online nadgledanja doprinijeti boljem razumijevanju motivacije u njegovoj podlozi. Tong (2013) je u svom istraživanju koristila skalu prema kojoj su se čestice grupirale u tri faktora koja su ujedno bili grubi pokazatelji koje informacije osobe traže pri online nadgledanju bivšeg partnera, odnosno što će im biti motiv za nadgledanje. Motivi koje navodi su traženje informacija radi spoznaja o općoj socijalnoj aktivnosti

bivšeg partnera, traženje informacija u vezi novog romantičnog partnera bivšeg partnera te istraživanje informacija kao što su direktne izjave pomoću kojih bivši partner komunicira (npr. ostavljanje sentimentalnih objava, objavljivanje pjesama za koje osoba misli kako su posvećene njoj). Trenutno ne postoji klasifikacija prema kojoj bi se proučavali motivi online nadgledanja te se ovim istraživanjem pokušalo doći do klasifikacije koja bi doprinijela boljem razumijevanju online nadgledanja kod bivših partnera te proučilo koliko je ona u skladu s grubom podjelom razloga koje navodi Tong (2013).

Ovo istraživanje doprinosi ispitivanju prediktora nadgledanja bivšeg partnera uključivanjem i karakteristika pojedinca (anksiozna i izbjegavajuća privrženost), kao i karakteristika prekinute veze (zadovoljstvo vezom, stupanj ulaganja u vezu, kvaliteta alternativa vezi i predanost vezi). Identificiranje ovih osobina pomoći će širenju teorijske slike ovog područja, a k tome dati i uvid koji pojedinci su skloniji online nadgledanju bivšeg partnera.

CILJ, PROBLEM I HIPOTEZE

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi koje društvene mreže se koriste pri online nadgledanju, koji su najčešći razlozi online nadgledanja bivšeg partnera te ispitati odnos dimenzija privrženosti, nekih karakteristika prekinute veze te online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža.

Problemi i hipoteze

Problem 1

Istražiti koje društvene mreže sudionici najčešće koriste pri online nadgledanju bivšeg partnera.

H1: Facebook će biti najzastupljenija društvena mreža korištena za nadgledanje bivšeg partnera, no sudionici će navoditi i korištenje drugih društvenih mreža, posebice društvene mreže Instagram.

Problem 2

Istražiti razloge u podlozi motivacije za online nadgledanjem bivšeg partnera.

H2: Zbog nedostatka istraživanja u području motivacije za online nadgledanjem bivšeg partnera, nije predviđeno koje motive će sudionici navesti kao najvažnije pri nadgledanju bivšeg partnera nego će rezultati biti iznijeti na deskriptivnoj razini.

Problem 3

Ispitati doprinos dimenzija privrženosti (anksioznosti i izbjegavanja) i nekih karakteristika prekinute veze (stupanj ulaganja u vezu, zadovoljstvo vezom, kvaliteta alternativa vezi i predanost vezi) pri objašnjenju online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža.

H3: Dimenzije privrženosti (anksioznost i izbjegavanje) te karakteristike prekinute veze (stupanj ulaganja u vezu, zadovoljstvo vezom, kvaliteta alternativa vezi i predanost vezi) objasnit će značajan postotak varijance online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža.

S povećanjem rezultata na skali online nadgledanja, povećavat će se i rezultat na skali anksiozne privrženosti, zadovoljstva u prekinutoj vezi, stupnja ulaganja u prekinutu vezu i predanosti prekinutoj vezi, dok će se smanjivati rezultat na skali izbjegavajuće privrženosti i kvalitete alternativa vezi.

METODA

Sudionici

Istraživanju su pristupile 474 osobe, od čega su rezultati 431 sudionika uključeni u daljnje analize. Uvjet za sudjelovanje u istraživanju je bio da je osoba do sada imala barem jedan romantični odnos koji je prekinut te je nakon toga tražila informacije o tom partneru putem društvenih mreža. Sudionici čiji rezultati nisu uzeti u obzir, na svim česticama Skale online nadgledanja su odabrali najnižu vrijednost te prema tome nisu zadovoljili uvjet za sudjelovanje u istraživanju, odnosno izjavljuju kako ne nadgledaju bivšeg partnera.

Navedeni sudionici su također i u pitanju otvorenog tipa naveli kako ne pretražuju informacije o bivšem partneru.

Uzorak istraživanja sačinjava 148 muškaraca (34.3%) te 283 žena (65.7%) u rasponu dobi od 18 do 35 godina ($M = 23.54$; $SD = 2.66$). Raspon vremena od trenutka prekida veze do trenutka testiranja kod sudionika se kreće od 0 do 192 mjeseca ($M = 30.22$; $SD = 28.24$), dok se raspon duljine prekinute veze kreće od 1 do 144 mjeseca ($M = 25.59$; $SD = 21.43$). S obzirom na inicijaciju prekida veze, 39.5% sudionika izjavljuje kako su oni inicirali prekid, 34.3% kako je njihov bivši partner ili partnerica inicirali prekid te 26.2% kako je prekid bio uzajaman.

Nešto više od polovice sudionika istraživanja se trenutno nalazi u romantičnoj vezi (51.7%), dok druga polovica navodi kako trenutno nije u romantičnom odnosu (48.3%). Gotovo polovica sudionika (45.7%) navodi kako ne bi htjela biti ponovno u romantičnom odnosu s bivšim partnerom ako bi im se pružila takva prilika, dok bi tu priliku iskoristilo preostalih 54.3% sudionika.

Postupak

Prije provedbe glavnog dijela istraživanja, učinjen je prijevod Skale online nadgledanja putem društvenih mreža (eng. *Internet Surveillance Scale*) metodom dvostruko slijepog prijevoda budući da skala do sada nije korištena na hrvatskom uzorku. Prvi prijevod s engleskog na hrvatski jezik nezavisno su učinile tri osobe (osoba s vrlo dobrim te osoba s fluentnim znanjem engleskog jezika koje su laici u području psihologije te studentica psihologije s vrlo dobrim znanjem engleskog jezika). Prijevodi su zatim metodom fokusne grupe uspoređeni i međusobno združeni u jednu verziju koja je najbolje odgovarala duhu hrvatskog jezika i stvarnom značenju svake čestice. Grupnom raspravom o svakoj od čestica provjereno je slaganje među prevoditeljima te suglasje oko čestica u kojima je postojala razlika u korištenom izrazu. Hrvatski prijevod skale se zatim podvrgnuo prevođenju na engleski jezik čime se, sadržajnom analizom, pokazalo kako ne postoji diskrepancija između originalne i nove prevedene skale (prijevod skale je učinjen prema uputama iz Wild i sur., 2005).

Također je provedeno preliminarno istraživanje motivacije pretraživanja informacija o bivšem partneru putem društvenih mreža. U preliminarnom dijelu istraživanja sudjelovalo je 12 osoba koje nisu sudjelovale u glavnom istraživanju. Svaka od osoba navodila je što više razloga zbog kojih su oni ili zbog kojih bi bilo tko drugi online nadgledao bivšeg partnera, odnosno pretraživali informacije o njemu ili njoj. Odgovori su zatim objedinjeni i kategorizirani. Popis korištenih kategorija motiva nalazi se u odjeljku rezultata u tablici 2.

Prikupljanje podataka za glavni dio istraživanja provedeno je tijekom mjesec dana u svibnju 2019. godine primjenom online ankete na platformi Google obrasci. Ispunjavanje upitnika bilo je u potpunosti anonimno, a trajalo je oko 10 minuta. Istraživanje je bilo namijenjeno svim osobama koje su tijekom svog života doživjele prekid romantične veze te su nakon toga pretraživale informacije o tom partneru preko društvenih mreža. Poziv na sudjelovanje bio je poslan preko društvenih mreža. Prije početka rješavanja upitnika, sudionici su dobili uputu u kojoj su zamoljeni da odgovaraju iskreno na sve čestice upitnika, informaciju kako je istraživanje u potpunosti anonimno te kako će rezultati biti korišteni samo u istraživačke svrhe na grupnoj razini.

Mjerni instrumenti

Inventar iskustava u bliskim vezama

Kako bi se istražila privrženost sudionika, u istraživanju je korišten modificirani *Inventar iskustava u bliskim vezama* (Kamenov i Jelić, 2003) koji je nastao validacijom instrumenta Brennana i suradnika (1998; eng. *Experiences in Close Relationship Inventory*). Inventar se sastoji od 18 čestica, a njegovom primjenom moguće je dobiti rezultat na dvije skale, odnosno dimenzije privrženosti, anksioznosti i izbjegavanju, koje su obuhvaćene s po 9 čestica svaka. Anksioznost se odnosi na strah od odbijanja ili napuštanja, a operacionalizirana je tvrdnjama kao što je „*Bojim se da moj/a partner/ica neće mariti za mene koliko ja marim za njih*“. Izbjegavanje se odnosi na doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima, a operacionalizirano je tvrdnjama kao što je „*Osjećam se jako neugodno kada sam blizak/bliska s partnerom/icom*“. Svaka od čestica mjeri kako se pojedinci *općenito* osjećaju i ponašaju u vezama s ljubavnim partnerima, a zadatak

sudionika bio je na ljestvici Likertovog tipa od 7 stupnjeva odgovoriti u kojoj mjeri se slažu s navedenim tvrdnjama, gdje 1 znači „u potpunosti se ne slažem“, a 7 „u potpunosti se slažem“. Ukupni rezultat na skalama anksiozne i izbjegavajuće privrženosti dobiven je kao prosjek odgovora sudionika, pojedinačno za svaku od skala, pri čemu su 3 čestice na skali izbjegavajuće privrženosti prethodno obrnuto kodirane. Viši rezultat znači i višu prisutnost anksiozne, odnosno izbjegavajuće privrženosti. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije na našem uzorku za dimenziju anksioznosti iznosi $\alpha = .78$, a za dimenziju izbjegavanja $\alpha = .86$ što je u skladu s prethodnim istraživanjima ($\alpha = .82$ za anksioznost i $\alpha = .87$ za izbjegavanje; Kamenov i Jelić, 2003).

Skala Modela ulaganja u odnos

Za ispitivanje karakteristika prekinute veze (predanosti vezi, zadovoljstva vezom, stupnja ulaganja u vezu i kvalitete alternativa vezi) korištena je prevedena *Skala Modela ulaganja u odnos* (eng. *Investment Model Scale*, Rusbult i sur., 1998). Autori su pri konstruiranju upitnika načinili facetne i globalne mjere svakog od navedenih konstrukata. Čestice faceta mjere konkretne primjere svakog konstrukta, a njihova isključiva svrha je povećanje razumljivosti čestica globalnih mjera. Zbog toga se u većini istraživanja koriste samo globalne mjere, što je učinjeno i u ovom istraživanju. Čestice svih upitnika semantički su prilagođene tako da odgovaraju mjerenju konstrukata odnoseći se na bivšeg romantičnog partnera. Zadatak sudionika bio je procijeniti u kojoj mjeri se navedena tvrdnja, za svaku pojedinu karakteristiku prekinute veze, odnosi na njih koristeći skalu Likertovog tipa od 5 stupnjeva, pri čemu krajnja vrijednost 1 znači „u potpunosti se ne slažem“, a 5 „u potpunosti se slažem“. Viši rezultat na pojedinoj skali znači i višu prisutnost te karakteristike, odnosno veći stupanj ulaganja u vezu, veću predanost i zadovoljstvo vezom te veću kvalitetu alternativa vezi. Pri rješavanju upitnika, sudionici su upućeni na razmišljanje o svojim osjećajima i ponašanjima tijekom veze koja je završila, a koju oni do sada smatraju najrelevantnijom. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije na uzorku ovog istraživanja za skalu predanosti vezi iznosi $\alpha = .88$ ($\alpha = .91$ u prijašnjim istraživanjima), za skalu kvalitete alternative vezi $\alpha = .67$ ($\alpha = .82$ u prijašnjim istraživanjima), za skalu stupnja ulaganja u vezu $\alpha = .83$ ($\alpha = .84$ u prijašnjim

istraživanjima), a za skalu zadovoljstva vezom $\alpha = .89$ ($\alpha = .92$ u prijašnjim istraživanjima; Rusbult, 1993).

Skala online nadgledanja putem društvenih mreža

Online nadgledanje bivšeg partnera putem društvenih mreža ispitano je pomoću skale *Internet Surveillance Scale* (ISS; Tokunaga, 2011) koja je, za potrebe ovog istraživanja, prevedena na hrvatski jezik. Skala se sastoji od 15 čestica na kojima se odgovor daje koristeći 7 uporišnih točaka pri čemu 1 označava „u potpunosti se ne slažem“, a 7 „u potpunosti se slažem“. Viši rezultat znači i višu prisutnost online nadgledanja bivšeg partnera. Tijekom odgovaranja na čestice, sudionici su se morali usmjeriti na razmišljanje o online nadgledanju bivšeg partnera u vremenskom periodu od prekida veze do danas. Čestice su semantički prilagođene potrebama istraživanja tako da je riječ „partner“ zamijenjena riječju „bivši partner“. Skala je podvrgnuta faktorskoj analizi koja je pokazala kako se sve čestice grupiraju u jedan faktor te objašnjavaju 60.05% varijance tog faktora. Pouzdanost skale na uzorku istraživanja iznosi $\alpha = .95$, što je u skladu s pouzdanošću od $\alpha = .97$, dobivenom prethodnim istraživanjima (Tokunaga, 2011).

Ostale korištene mjere

Osim navedenih mjera, istraživanjem se također ispitalo korištenje društvenih mreža za online nadgledanje te motivacija za online nadgledanje. Pri izvještavanju o društvenim mrežama koje koriste, sudionici su odgovore davali na pitanje otvorenog tipa „Navedite koje sve društvene mreže najčešće koristite kako biste saznali neke informacije o bivšem/oj partneru/ici (moguće je dati više odgovora)“. Za potrebe određivanja motivacije online nadgledanja bivšeg partnera odgovori sudionika na pitanje „Navedite što više razloga zašto Vi ili netko drugi pretražuje informacije o bivšem partneru“ grupirani su u široke kategorije navedene u odjeljku rezultata u tablici 2. Sudionici su imali mogućnost dodavanja i vlastitih odgovora no na ovaj način nije stvorena niti jedna nova kategorija jer su odgovori svojim sadržajem kategorizirani u neko od prethodno stvorenih kategorija.

Ostale mjere uključuju dob, rod, vrijeme od prekida romantičnog odnosa, duljina trajanja prekinutog romantičnog odnosa, tko je inicirao prekid, trenutni status romantične veze te postoji li želja za ponovnim stupanjem u romantični odnos.

REZULTATI

Statistička obrada rezultata učinjena je korištenjem statističkog paketa IBM Statistics SPSS. Sve analize provedene su na uzorku od 431 sudionika.

Korištenje društvenih mreža za online nadgledanje

Kako bi se odgovorilo na prvi problem istraživanja koji se odnosi na društvene mreže koje se najčešće koriste za online nadgledanje bivšeg partnera, izračunata je deskriptivna statistika na relevantnim podacima. Tablica 1 prikazuje samoiskaze sudionika o korištenim društvenim mrežama pri online nadgledanju. Rezultati pokazuju kako 79.81% sudionika navodi Facebook kao najčešće korištenu društvenu mrežu putem koje traže informacije o bivšem partneru. Druga najčešće korištena mreža je Instagram s 57.54% korisnika uzorka istraživanja. Vrlo čest odgovor je kombinacija korištenja mreže Facebook s mrežom Instagram o čemu izvještava 37.35% sudionika. Od ostalih društvenih mreža sudionici navode WhatsApp, LinkedIn, Youtube, Google pretraživanje, Snapchat, Reddit, Tumblr, Devianart te Last.fm.

Motivacija za online nadgledanje

Kako bi se dobio uvid u motivaciju sudionika za online nadgledanje bivšeg partnera, postavljeno je pitanje s mogućnošću višestrukog izbora s unaprijed ponuđenim odgovorima. U tablici 2 nalaze se motivi u podlozi online nadgledanja te frekvencija i postotak osoba koje o njima izvještavaju. Kao najčešći razlog online nadgledanja bivšeg partnera sudionici navode želju za spoznajom novih informacija o njegovom ili njezinom svakodnevnom životu i o tome izvještava 71.69% sudionika. Drugi i treći motiv koji pokreću online nadgledanje kod sudionika je novi partner njihovog bivšeg partnera, odnosno 52.44% sudionika navodi kako se upuštaju u online nadgledanje kako bi provjerili romantični status bivšeg partnera, dok 32.25% sudionika navodi kako nadgledaju bivšeg partnera kako bi saznali više informacija o njihovom novom partneru. Ostali razlozi koje sudionici navode su navedeni u tablici 2, prema redoslijedu od najčešće do najrjeđe navedenog.

Tablica 1

Prikaz društvenih mreža koje korisnici navode pri online nadgledanju bivšeg partnera te prikaz frekvencija i postotaka prema pojedinoj društvenoj mreži (N=431)

Naziv društvene mreže	Broj korisnika društvene mreže	Postotak korisnika društvene mreže
Facebook	344	79.81%
Instagram	248	57.54%
Istovremeno korištenje mreža Facebook i Instagram	161	37.35%
WhatsApp	22	5.10%
LinkedIn	6	1.39%
Youtube	6	1.39%
Google pretraživanje, Snapchat, Reddit, Tumblr, Devianart, Last.fm ²	1-2	<1%

Tablica 2

Prikaz motiva koje sudionici navode pri online nadgledanju bivšeg partnera te prikaz frekvencija i postotaka prema pojedinom motivu (N=431)

Motiv nadgledanja bivšeg partnera	Broj sudionika	Postotak sudionika
Saznanje o svakodnevnom životu bivšeg partnera	309	71.69%
Saznanje o romantičnom statusu bivšeg partnera	226	52.44%
Saznanje o novom partneru bivšeg partnera	139	32.25%
Saznanje kako se bivši partner nosi s prekidom	108	25.06%
Proživljavanje starih uspomena	94	21.81%
Saznanje koje događaje bivši partner pohađa	92	21.35%
Traženje potvrde kako je bivšem partneru sada lošije nego u prekinutoj vezi	56	12.99%
Umanjivanje osjećaja tuge	45	10.44%
Pokušaj pomirenja s bivšim partnerom	15	3.48%

Preliminarne analize

Prije odgovaranja na drugi problem, provjerene su pretpostavke za korištenje parametrijskih statističkih postupaka. U tu svrhu proveden je Kolmogorov-Smirnovljev test

² Navedene društvene mreže su grupirane zbog malog broja osoba koje su ih navodile. Svaku od grupiranih mreža je navela samo jedna osoba, a frekvencija i postotak se odnose na svaku društvenu mrežu zasebno.

kojim se testira odstupanje distribucija rezultata od normalne distribucije. Dobiveni rezultati ukazuju kako distribucije rezultata na skalama proučavanih varijabli statistički značajno odstupaju od normalne distribucije. Rezultati na varijablama online nadgledanja bivšeg partnera, izbjegavajuće i anksiozne privrženosti, te kvalitete alternativa u vezi distribuiraju se pozitivno asimetrično, dok se rezultati na varijablama stupnja ulaganja u vezu, zadovoljstva vezom i predanosti vezi distribuiraju negativno asimetrično. Provedena je vizualna inspekcija distribucija koja ne ukazuje na značajna odstupanja distribucija.

Kao dodatna provjera, izračunata je i analiza indikatora asimetričnosti i spljoštenosti. Prema Ryu (2011), vrijednosti asimetrije i spljoštenosti koje se nalaze između -2 i +2 možemo smatrati približno normalnima. Budući da se kod svih varijabli vrijednosti za asimetričnost i spljoštenost nalaze unutar tog intervala, možemo zaključiti kako je odstupanje od normalne distribucije umjereno. Na temelju vizualne inspekcije i indeksa asimetričnosti i spljoštenosti, a u skladu s preporukama iz literature (Kim, 2013), u nastavku analize korišteni su parametrijski postupci. U Tablici 3 prikazana je deskriptivna statistika rezultata sudionika na korištenim varijablama i rezultati Kolmogorov-Smirnovljeva testa.

Tablica 3

Prikaz deskriptivne statistike i rezultata testa normalnosti distribucija za dimenzije privrženosti i karakteristike prekinute veze (N=431)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	TRR	<i>K-S</i>	<i>A</i>	<i>S</i>
Online nadgledanje bivšeg partnera	3.24	1.51	1	7	15 – 105	.11**	.81	-.25
Izbjegavajuća privrženost	2.55	1.10	1	7	9 – 63	.09**	.60	-.23
Anksiozna privrženost	3.51	1.16	1	7	9 – 63	.07**	.32	-.27
Stupanj ulaganja u vezu	4.30	.76	1	5	4 – 20	.18**	-1.21	1.48
Kvaliteta alternativa vezi	2.94	.78	1	5	5 – 25	.08**	.20	.05
Predanost vezi	4.21	.89	1	5	4 – 20	.19**	-1.24	1.01
Zadovoljstvo vezom	3.38	.94	1	5	5 – 25	.09**	-.21	-.71

Legenda: *M* – aritmetička sredina; *SD* – standardna devijacija; *Min* – minimalni ostvareni rezultat; *Max* – maksimalni ostvareni rezultat; TRR – teorijski raspon rezultata; *K-S* – Kolmogorov-Smirnovljeva z-vrijednost; *A* – koeficijent asimetričnosti; *S* – koeficijent spljoštenosti; ***p*<.01

Odnos dimenzija privrženosti, karakteristika prekinute veze i online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža

Analiza povezanosti dimenzija privrženosti (izbjegavajuće i anksiozne privrženosti) i karakteristika prekinute veze (stupanj ulaganja u vezu, kvaliteta alternativna vezi, predanost vezi i zadovoljstvo vezom) te online nadgledanja bivšeg partner provedena je pomoću Pearsonovih koeficijenta korelacije, a njihovi iznosi i statistička značajnost prikazani su u tablici 4.

Tablica 4

Interkorelacije dimenzija privrženosti, ispitivanih karakteristika prekinute veze i online nadgledanja bivšeg partnera (N=431)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Dob	1	-.11*	-.09	-.11*	.08	.03	.12*	-.04	.03
2. Rod		1	.12*	-.01	.15**	-.07	.16**	-.07	.10
3. Anksiozna privrženost			1	.21**	.05	-.09	.17**	.02	.39**
4. Izbjegavajuća privrženost				1	-.19**	-.01	-.13**	-.04	.08
5. Stupanj ulaganja u vezu					1	-.23**	.65**	.41**	.09
6. Kvaliteta alternativna vezi						1	-.43**	-.30**	-.22**
7. Predanost vezi							1	.49**	.26**
8. Zadovoljstvo vezom								1	.21**
9. Online nadgledanje bivšeg partnera									1

*Legenda: ** $p < .01$; * $p < .05$*

Anksiozna privrženosti pokazuje statistički značajnu povezanost s nadgledanjem ($r(431) = .39$; $p < .001$). Osobe koje izvještavaju o višim razinama anksiozne privrženosti u romantičnim vezama, odnosno osobe koje postižu viši rezultat na skali dimenzije anksioznosti, postižu i viši rezultat na skali online nadgledanja bivšeg partnera. Nije pronađena značajna povezanost online nadgledanja i izbjegavajuće privrženosti ($r(431) = .08$; $p > .05$). Od karakteristika prekinute veze, kvaliteta alternativna vezi ($r(431) = -.22$; $p < .001$), zadovoljstvo vezom ($r(431) = .21$; $p < .001$) i predanost vezi ($r(431) = .26$ $p < .001$) pokazale su se statistički značajno povezane s online nadgledanjem bivšeg partnera.

Osobe koje postižu viši rezultat na skali zadovoljstva vezom i predanosti vezi, postižu i viši rezultat na skali online nadgledanja. Viši rezultat na skali kvalitete alternativa vezi povezan je s nižim rezultatom na skali online nadgledanja. Stupanj ulaganja u vezu nije statistički značajno povezan s online nadgledanjem ($r(431) = .09; p > .05$).

Iako sve korelacije između prediktora i kriterija nisu statistički značajne, radi usporedbe i zbog mogućih promjena u korelacijama zbog supresor efekta, u hijerarhijskoj regresijskoj analizi su korišteni svi prediktori.

Prije provedbe same regresijske analize, zbog postojećih korelacija među prediktorima provjerena je pretpostavka o nepostojanju multikolinearnosti. Provjereni su pokazatelji vrijednosti tolerancija i faktora inflacije varijance (engl. *variance inflation factor* – VIF). Smatra se kako vrijednost tolerancije ne bi smjela biti manja od 0.1, a vrijednost VIF veća od 10. Utvrđeno je kako se svi prediktori nalaze u rasponu dopuštenih vrijednosti te su predviđene varijable primjerene za regresijsku analizu. Rezultati provedene analize nalaze se u tablici 5 u prilogu A.

Kako bi se utvrdio doprinos dimenzija privrženosti i nekih karakteristika prekinute veze u objašnjenju online nadgledanja bivšeg partnera na društvenim mrežama, provedena je hijerarhijska regresijska analiza u tri koraka. Rezultati hijerarhijske regresijske analize nalaze se u tablici 6.

U prvom koraku uključene su varijable rod i dob (radi njihove kontrole), kojima su u drugom koraku pridružene dimenzije privrženosti (anksiozna i izbjegavajuća privrženost), dok su u trećem koraku pridodane varijable karakteristika prekinute veze (stupanj ulaganja u vezu, predanost vezi, zadovoljstvo vezom i procijenjena kvaliteta alternativa vezi). Varijabla privrženost i varijable karakteristike prekinute veze odvojene su koracima u regresijskoj analizi budući da se na privrženost gleda kao na crtu ličnosti, koja je relativno stabilna tijekom života (Bartholomew i Horowitz, 1991), dok su karakteristike veze više situacijski određene, odnosno, iako ovise i o samom pojedincu, vezane su posebno za svaku romantičnu vezu te partnera budući da se i partneri i veze u kojima je osoba bila međusobno razlikuju (Rusbult, 1983). Kriterijska varijabla je samoiskazano online nadgledanje bivšeg partnera putem društvenih mreža.

Tablica 6

Rezultati hijerarhijske regresijske analiza za prediktore privrženost i karakteristike veze pri objašnjenju kriterija online nadgledanja bivšeg partnera ($N=431$)

	1. korak	2. korak	3. korak
	β	β	β
Rod	.096*	.055	.058
Dob	.036	.065	.067
Izbjegavajuća privrženost		.008	.017
Anksiozna privrženost		.382**	.349**
Stupanj ulaganja u vezu			-.112
Kvaliteta alternativa vezi			-.105*
Predanost vezi			.135*
Zadovoljstvo vezom			.161**
R^2	.010	.154	.225
F	2.125	19.434**	15.279**
ΔR^2	.010	.144	.070
$F \Delta R^2$	2.125	36.393**	9.561**

Legenda: ** $p < .01$; * $p < .05$

Hijerarhijska regresijska analiza u prvom koraku pokazuje statistički neznačajan doprinos varijabli roda i dobi u objašnjenju kriterija online nadgledanja ($F(2,428)=2.125$; $p = .121$). Kao što je vidljivo u tablici 6, postotak objašnjene varijance kriterija iznosi 1%.

U drugom koraku, uz kontrolu roda i dobi, u analizu su uključene varijable izbjegavajuće i anksiozne privrženosti te ovaj korak statistički značajno objašnjava kriterij online nadgledanja bivšeg partnera ($F(2, 426)=19.434$; $p < .001$). Kombinacijom navedenih prediktora objašnjeno je 15.4% varijance kriterija. Kao značajan samostalni prediktor u ovom koraku pokazala se anksiozna privrženost ($\beta = .382$, $p < .001$), dok se izbjegavajuća privrženost nije pokazala kao statistički značajan prediktor ($\beta = .008$, $p = .864$).

Dodavanjem varijabli karakteristika prekinute veze (stupanj ulaganja u vezu, kvaliteta alternativa vezi, zadovoljstvo vezom i predanost vezi) u trećem koraku hijerarhijske regresijske analize, objašnjeno je dodatnih 7% varijance kriterija ($F(4, 422)=9.561$; $p < .001$). Analiza pokazuje značajan samostalni doprinos varijabli anksiozne privrženosti ($\beta=.349$, $p<.001$), kvalitete alternativa vezi ($\beta = -.105$, $p = .029$), predanosti

vezi ($\beta = .135$, $p = .041$) te zadovoljstva vezom ($\beta = .161$, $p = .002$) u objašnjavanju online nadgledanja bivšeg partnera. Rezultati pokazuju kako viša procjena na skali anksiozne privrženosti, predanosti vezi te zadovoljstva vezom, predviđa veću vjerojatnost online nadgledanja bivšeg partnera. Kvaliteta alternativa vezi statistički je značajan negativni prediktor, te se s višim rezultatom na skali alternativa, smanjuje rezultat na skali online nadgledanja. Varijable izbjegavajuća privrženost ($\beta = .017$, $p = .710$) i stupanj ulaganja u vezu ($\beta = -.112$, $p = .056$) nisu statistički značajni prediktori u ovom istraživanju.

Korištenjem dimenzija privrženosti te karakteristika prekinute veze objašnjeno je 22.5% varijance online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža ($F(8, 422)=15.279$; $p < .001$), pri čemu dimenzije privrženosti objašnjavaju 14.4% varijance kriterija, a karakteristike veze 7% povrh privrženosti.

RASPRAVA

Pojava društvenih mreža koje omogućuju pristup velikoj količini informacija o drugim ljudima utjecala je na odnose romantičnih partnera, posebno nakon prekida veze. Bivši partneri, čak i ako nisu u direktnoj komunikaciji, putem društvenih mreža svakodnevno mogu saznati nove informacije o aktivnosti druge osobe što utječe na sve veću pojavu fenomena online nadgledanja kod bivših romantičnih partnera. Zbog negativnih utjecaja koje online nadgledanje bivšeg partnera može dugoročno imati na dobrobit pojedinca, nužno je istražiti koji sve faktori utječu na vjerojatnost pojave takvog ponašanja. Cilj ovog istraživanja bio je pridonijeti predikciji online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža istraživanjem potencijalnih čimbenika koji su s njim povezani, a k tome saznati i koje društvene mreže se najčešće koriste pri online nadgledanju te koji su motivi u pozadini takvog ponašanja.

Istraživanja koja su se do sada bavila online nadgledanjem bivšeg partnera (Fox i Tokunaga, 2015; Lukacs i Quan-Haase, 2015) činila su to istražujući ponašanje samo na društvenoj mreži Facebook pri tome ne istražujući ostale društvene mreže. Rezultati ovog istraživanja pokazuju kako u Hrvatskoj i dalje najveći broj korisnika navodi Facebook kao društvenu mrežu na kojoj traže informacije o bivšem partneru te to čini 79.81 % sudionika.

Iako se pokazalo kako je Facebook i dalje najraširenije korištena mreža, što ide u prilog razlogu istraživanja upravo tog medija, rezultati također ukazuju na to kako korisnici aktivno koriste i druge mreže koje su do sada slabije istraživane ili zanemarivane.

Predviđeno je kako će velik broj sudionika navoditi Instagram kao mrežu koju koriste pri online nadgledanju bivših partnera, što je istraživanjem i potvrđeno budući da više od polovice sudionika, točnije 57.54%, navodi korištenje Instagrama pri traženju informacija o bivšem partneru. Zanimljiva je činjenica kako više od jedne trećine sudionika navodi simultano korištenje Facebooka i Instagrama. Moguće je kako je ta kombinacija društvenih mreža važna za online nadgledanje jer se njihovim korištenjem pokriva širok raspon različitih informacija. Tako možda sudionici koriste Facebook za nadgledanje bivšeg partnera jer pruža informacije o tekstualnim objavama koje osoba piše, o promjeni osobnih informacija kao što je romantični status veze ili pohađanje različitih događanja. Instagram možda pridonosi mogućnošću praćenja objavljenih fotografija te "Instagram story-a" koji predstavljaju aktualnu sliku koja pokazuje što osoba u tom trenutku radi, gdje i/ili s kime se nalazi. Također jedna od implikacija dobivenih rezultata je i podatak kako su korisnici vrlo kreativni pri traženju informacija o bivšem partneru, odnosno pronađeno je korištenje društvenih mreža na kojima je moguće vidjeti vrlo različite informacije - video uratke koje druga osoba objavljuje (npr. YouTube), glazbu koju sluša (Last.fm), blog na kojemu objavljuje priče (Tumblr), umjetničke uratke i njihove komentare (Deviantart) i/ili podatke o profesionalnoj karijeri (LinkedIn). Istraživanje pokazuje kako različite društvene mreže mogu biti izvor podataka korištenih u online nadgledanju bivšeg partnera te bi se buduća istraživanja mogla usmjeriti na detaljnije proučavanje važnosti pojedine mreže i informacija koje ta mreža nudi. Tako možda utjecaj posljedica nadgledanja ovisi o informaciji koju bivši partneri pronalaze jedni o drugima. Moguće je kako su posljedice veće nakon pogleda na sliku bivšeg partnera s novom partnericom nego nakon pogleda na objavu u kojoj se saznaje na koji događaj bivši partner odlazi. Također je moguće istražiti razlikuju li se osobe koje koriste višestruke društvene mreže pri online nadgledanju od onih kojih se zadržavaju na korištenju samo jedne mreže. Pojava sve šireg spektra različitih društvenih mreža nudi plodnu podlogu takvom istraživanju.

Pri ispitivanju motivacije u podlozi online nadgledanja bivšeg partnera, rezultati pokazuju kako najveći broj sudionika navodi da istražuje profil bivšeg partnera na društvenim mrežama kako bi saznali što se novo događa u njegovom ili njezinom svakodnevnom životu. Važna sastavnica romantične veze je mogućnost sudjelovanja u životu druge osobe, no prekidom veze takva povezanost uglavnom prestaje te nije neuobičajeno kako bivši partneri posežu za društvenim mrežama kako bi nadomjestili taj nedostatak informacija. Znatijelju također pobuđuje i mogućnost da bivši partner ulaže u novu osobu, odnosno nalazi se u romantičnom odnosu s drugom osobom te više od polovice sudionika navodi korištenje društvenih mreža kako bi saznali romantični status bivšeg partnera, dok gotovo jedna trećina navodi da su istraživali profil bivšeg partnera kako bi saznali informacije o njegovom novom partneru. Pretraživanje informacija o svakodnevnom životu bivšeg partnera te traženje informacija o njegovom ljubavnom statusu na tragu je kategorizacije koju je navela Tong (2013). Zanimljivo je vidjeti kako su u kategorizaciju motiva, uvršteni motivi koji se odnose na neke općenite informacije (npr. informacija što partner radi, na koja događanja odlazi), informacije koje se tiču njegovog romantičnog statusa i drugih osoba u njegovom životu, no i motivi koji su povezani s emocionalnom, odnosno sentimentalnom komponentom (npr. umanjivanje osjećaja tuge, proživljavanje starih uspomena). Rezultati istraživanja, iako samo na deskriptivnoj razini, doprinose boljem razumijevanju motivacije zbog koje se netko upušta u nadgledanje bivšeg partnera te donose grubu kategorizaciju motiva. Čini se kako rezultati upućuju na to da se u podlozi motivacije online nadgledanja možda nalazi želja za pomirenjem ili bar za određenim ostankom u kontaktu s bivšim partnerom. Buduća istraživanja trebala bi se usmjeriti na sustavnije istraživanje motivacije u podlozi online nadgledanja kako bi se mogla dodatno pojasniti povezanost pojedinih varijabli s online nadgledanjem. Također, bilo bi zanimljivo istražiti postoje li neke karakteristike osobe koje ju čine sklonijom određenoj motivaciji u podlozi angažiranja za online nadgledanje bivšeg partnera (npr. možda anksiozno privržene osobe u podlozi nadgledanja imaju motiv provjere je li bivši partner još uvijek slobodan te postoji li još uvijek mogućnost za obnovom romantičnog odnosa).

Treći postavljeni istraživački problem bio je ispitati doprinos dimenzija privrženosti (anksioznosti i izbjegavanja) i karakteristika prekinute veze (stupnja ulaganja u vezu, predanosti vezi, zadovoljstva vezom te procijenjenom kvalitetom alternativa vezi) pri objašnjenju online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža. Odlučili smo se na ispitivanje online nadgledanja zbog njegove relevantnosti u današnje vrijeme kada tehnologija postaje sve raširenija, naprednija i dostupnija. Istraživanja su do sada potvrdila vrijednost privrženosti i nekih karakteristika veze pri objašnjavanju online i offline nadgledanja trenutnog romantičnog partnera, a sve više istraživanja se bavi proučavanjem njihove vrijednosti za previđanje ponašanja partnera nakon prekida odnosa.

Prije navođenja relevantnih rezultata, zanimljivo je istaknuti podatak kako je samo 9.1% sudionika istraživanja izjavilo kako nikada nisu svog bivšeg partnera nadgledali online (postotak izbačenih sudionika istraživanja), što ide u prilog podacima raširenosti ovog oblika ponašanja (Fox i Tokunaga, 2015; Fox i Weber, 2014). Ovakvi rezultati upućuju na to kako se radi o ponašanju koje je uobičajeno, gotovo normativno za bivše partnere nakon prekida veze te ga je stoga važno razumjeti i prepoznati posljedice takvog ponašanja radi preventivnog djelovanja.

Dobiveni rezultati pokazuju kako statistički značajan samostalan doprinos pri objašnjenju online nadgledanja bivšeg partnera imaju varijable anksiozna privrženost, zadovoljstvo i predanost vezi te kvaliteta alternativa vezi. Izbjegavajuća privrženost i stupanj ulaganja u vezu nisu se pokazali kao značajni prediktori u objašnjenju ovog kriterija.

Pozitivna korelacija između anksiozne privrženosti i online nadgledanja ukazuje na to kako veće samoiskazane razine anksiozne privrženosti predviđaju veću vjerojatnost online nadgledanja bivšeg partnera, što je u skladu s prethodim istraživanjima (Davis i sur., 2003; Fox i Tokunaga, 2015). Moguće je kako je anksiozna privrženost posebno prediktivna za objašnjenje online nadgledanje bivšeg partnera budući da je prekid veze situacija koja izrazito aktivira duboko ukorijenjeni osjećaj napuštenosti i nesigurnosti (Langhinrichsen-Rohling i sur., 2002). Kada je sustav privrženosti osobe aktiviran, kao što se događa u slučaju prekida veze, osoba će se pokušati nositi sa situacijom na način koji je karakterističan za stil njene privrženosti (Davis, Shaver i Vernon, 2003) pa će tako

anksiozno privrženi pojedinci željeti smanjiti neizvjesnost koju je donio prekid i zbog toga se upuštati u traženje informacija o bivšem partneru. Prije velike raširenosti društvenih mreža, anksiozno privrženim pojedincima bilo je teško doći do novih informacija o bivšem partneru ako nisu direktno komunicirali s njim ili nekim njima bliskim. Pojavom društvenih mreža koje sadrže veliku količinu osobnih informacija, anksiozno privrženi pojedinci imaju pristup životu bivših partnera s kojima održavaju virtualni kontakt koji ne bi mogli ostvariti bez društvenih mreža kada bi možda imali jasnije definiran prekid veze što bi smanjilo njihovu nesigurnost. Ovaj nalaz sugerira da upravo za anksiozno privržene osobe, koje uglavnom imaju pozitivniju sliku partnera nego sebe, prekid može biti iznimno teško prihvatiti te da su upravo oni pod rizikom da podlegnu online nadgledanju bivšeg partnera. Takvo ponašanje bi za njih moglo imati negativne posljedice jer ih zadržava u prošlosti, ne ostavlja mjesta za prihvaćanje gubitka i usmjeravanje na budućnost nego ih zadržava u sanjarenjima i razmišljanjima o prošloj vezi i partneru.

Istraživanjem se također pokušao ispitati odnos izbjegavajuće privrženosti i online nadgledanja bivšeg partnera uz pretpostavku da više razine izbjegavajuće privrženosti predviđaju manju vjerojatnost online nadgledanja bivšeg partnera. Nalazi u ovom području pokazuju nekonzistentnosti, no vođeni istraživanjem Fox i Tokunage (2015) smatrali smo kako će izbjegavajuće privrženi pojedinci, zbog svoje osobine za ograničavanjem razine bliskosti i intimnog odnosa, željeti prekinuti kontakt s bivšim partnerom te kako će se s višom razinom izbjegavajuće privrženosti, smanjivati vjerojatnost za online nadgledanjem bivšeg partnera. Ovim istraživanjem takav odnos nije potvrđen te rezultati idu u prilog istraživanjima koja pokazuju nepovezanost tih konstrukata (Davis i sur., 2003; Marshall, 2012; Wisternoff, 2008). Iako je karakteristika izbjegavajuće privrženih osoba da se po završetku romantičnog odnosa udaljavaju od bivših partnera i prekidaju s njima svaki odnos, nije pronađen statistički značajan odnos prema kojemu će osobe s višom razinom izbjegavajuće privrženosti pokazivati manju vjerojatnost angažiranja u online nadgledanju bivšeg partnera putem društvene mreže. Ovi rezultati impliciraju kako se na temelju izbjegavajuće privrženosti ne može predviđati vjerojatnost online nadgledanja, te kako su u pozadini tog ponašanja neki drugi mehanizmi.

Jedna od važnih spoznaja ovog istraživanja je utjecaj koji ima privrženost osobe na način na koji će se ta osoba ponašati nakon prekida veze. Zanimljivo je kako varijabla, koju se u početku smatralo važnom samo u dojenačkoj dobi, može objasniti složen fenomen u vrlo specifičnoj situaciji – traženju informacija o bivšem partneru nakon prekida romantične veze. Istraživanjem se također želi staviti naglasak kako se anksiozna privrženost konzistentno u istraživanjima pokazuje kao faktor rizika pri online nadgledanju (dok druga istraživanja iste rezultate navode i pri uhođenju u offline svijetu; Derlega, 2011). Uzimajući u obzir negativne posljedice koje online nadgledanje ostavlja na osobu, implikacija ovih rezultata je kako će u skorij budućnosti biti potrebno razmišljati o intervencijama usmjerenima na rana razdoblja osobe i njenu interakciju s obitelji i bliskim osobama kako bi se stvorila sigurno privrženost osoba koja će se lakše nositi s posljedicama koje sa sobom donosi prekid romantične veze.

Uz dimenzije privrženosti, istraživanje se bavilo i odnosom između nekih karakteristika prekinute veze i sklonosti online nadgledanju bivšeg partnera. Rezultati pokazuju statistički značajan samostalan doprinos pri objašnjenju online nadgledanja bivšeg partnera varijabli zadovoljstva i predanosti vezi te kvaliteta alternativa vezi što je u skladu s prethodnim istraživanjima (Fox i Tokunaga, 2015; Tokunaga, 2016; Wisternoff, 2008). Rezultati su u skladu s pretpostavkom (Rusbult, i sur., 2001) kako je jedna od posljedica visoko procijenjenog zadovoljstva i predanosti prekinutoj vezi te niske procijene kvalitete alternativa vezi, želja za saznavanjem novih informacija o bivšem partneru.

Istraživanjem nije potvrđena pozitivna povezanost stupnja ulaganja u vezi i online nadgledanja bivšeg partnera, što nije u skladu s prethodnim istraživanjima (Derlaga i sur., 2011; Wisternoff, 2008). Iako se smatralo kako će osobe koje percipiraju kako su imale veće razine ulaganja u prekinutu vezu, imati i veću sklonost k online nadgledanju, ovim istraživanjem taj odnos nije potvrđen. Detaljnijim pogledom u korelaciju između varijabli stupnja ulaganja u vezu i online nadgledanja, vidljivo je kako navedeni prediktor nije statistički značajno povezan s kriterijem pri riziku od 5%, no ako bi se uzeo blaži kriterij rizika od 6%, i ova bi korelacija pokazala značajnu pozitivnu povezanost kakva se očekuje prema prijašnjim rezultatima istraživanja te bi u tom slučaju možda i njen doprinos pri objašnjenju kriterija bio veći. Jedan od mogućih razloga pokazane statističke neznačajnosti

samostalnog doprinosa stupnja ulaganja u vezu je visoka povezanost stupnja ulaganja s ostalim karakteristikama veze (povezanost od $r(431) = .65$, $p < .001$ s predanosti vezi; $r(431) = .41$, $p < .001$ sa zadovoljstvom vezom te $r(431) = -.23$, $p < .001$ s kvalitetom alternativa vezi) koje možda objašnjavaju veliki dio zajedničke varijance kriterija. Rezultati istraživanja pokazuju kako je na temelju nekih karakteristika prekinute veze moguće predvidjeti obrazac ponašanja (nakon prekida) povezan s online nadgledanjem. Navedene spoznaje moguće je primijeniti u savjetodavnom radu s klijentima koji prolaze kroz prekid romantičnog odnosa te ih na vrijeme upozoriti o negativnim posljedicama traženja informacija o bivšem partneru. Na temelju samoiskaza klijenta o karakteristikama romantične veze u kojoj se nalazio, moguće je djelomično predvidjeti način na koji će se osoba ponašati kada ta veza završi te preventivno djelovati na ublažavanje posljedica.

Istraživanjem se željelo provjeriti imaju li privrženost kao stabilna karakteristika pojedinca te karakteristike prekinute veze kao promjenjive osobine veze koje ovise o odnosu, značajan doprinos pri objašnjenju sklonosti online nadgledanju te što će se pokazati snažnijim prediktorom. Istraživanjem je potvrđen njihov značajan doprinos kojim je objašnjeno 22.5% varijance online nadgledanja, pri čemu privrženost objašnjava 14.4% varijance, a karakteristike prekinute veze 7% povrh privrženosti. Rezultati ukazuju kako je online nadgledanje bivšeg partnera značajnije predviđeno karakteristikama osobe, odnosno privrženosti nego karakteristikama prekinute veze (iako i one značajno doprinose predikciji povrh privrženosti). Privrženost i karakteristike prekinute veze objašnjavaju dio varijance kriterija te na budućim istraživanjima ostaje izazov pronalaska ostalih prediktora online nadgledanja koji će pomoći u detaljnijem objašnjenju ovog zanimljivog, no još uvijek dovoljno neistraženog fenomena.

Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Rezultati ovog istraživanja pružaju detaljniji pogled na objašnjenje fenomena online nadgledanja bivšeg partnera dimenzijama privrženosti te karakteristikama prekinute veze, no dobiveni rezultati trebaju biti razmatrani s obzirom na ograničenja istraživanja.

Provedeno istraživanje te analize utemeljene su na korelacijama što onemogućuje zaključivanje o kauzalnosti zbog čega o njoj možemo samo pretpostavljati na temelju

rezultata prijašnjih istraživanja. Kako su istraživanja iz socijalne psihologije često neadekvatna za istraživanje primjenom eksperimentalnog nacrt, ne bismo mogli eksperimentalnom manipulacijom utjecati na varijable korištene u ovom istraživanju. Buduća istraživanja mogla bi se usmjeriti na longitudinalno praćenje romantičnih parova, proučavajući fenomen online nadgledanja partnera dok su u vezi s njim te proučavanje sklonosti online nadgledanja istog tog partnera ako dođe do prekida veze. Tako bi se dobila usporedba online nadgledanja tijekom i nakon veze te bolje procijenile neke karakteristike vezane za konkretnu romantičnu vezu i ponašanje nakon prekida odnosa.

Svi podaci u ovom istraživanju dobiveni su samoprocjenama sudionika što predstavlja problem u metodološkom smislu. Iako su sudionici najbolji procjenjivači neke mjerene osobine kod samih sebe, na njihovu procjenu mogla je utjecati socijalna poželjnost odgovora. Postoji mogućnost da se osoba možda nije htjela predstaviti kao anksiozno privržena te je modificirala svoj odgovor na niže vrijednosti kako bi udovoljila društvenim standardima. Socijalna poželjnost možda je igrala i ulogu pri davanju odgovora na skali online nadgledanja. Iako je dokazano kako se veliki broj ljudi upušta u nadgledanje bivšeg partnera putem društvenih mreža, kvalitativna istraživanja pokazuju kako je online nadgledanje ponašanje koje sudionici nerado priznaju, osobito osobama koji su bili ciljane meta nadgledanja (Gershon, 2010; Tong, 2013). Iako je nadgledanje široko rasprostranjeno, na njega se gleda kao na socijalno nepoželjno ponašanje pa je moguće kako su i sudionici formirali svoje odgovore prema tom očekivanju, što bi objasnilo blagu pozitivnu asimetričnost rezultata dobivenih tom skalom. Povezano s problematikom samoprocjene je i retrogradno davanje odgovora u vezi karakteristika prekinute veze budući da su sudionici davali odgovore prisjećajući se svojih razmišljanja, stavova i osjećaja dok su bili u vezi koja je sada prekinuta. Njihovo razmišljanje sada o karakteristikama te veze možda ne odražava pravo stanje kao kada su bili u toj vezi.

U ovom istraživanju odlučili smo se za korištenje upitnika online nadgledanja bivšeg partnera koji do ovog istraživanja nije bio preveden niti prilagođen za upotrebu na hrvatskom uzorku. Iako su prijevod učinili visoko fluentni govornici engleskog i hrvatskog jezika te je korištena metoda dvostruko slijepog prijevoda, upitnik nije prošao rigoroznu proceduru adaptacije i validacije te nam nisu bila poznata njegova psihometrijska svojstva

na hrvatskom uzorku. Osim toga, upitnik za mjerenje online nadgledanja relativno je novi instrument kojeg bi, unatoč visokoj pojavnoj valjanosti, trebalo dodatno istražiti. U istraživanju je korišten ovaj instrument jer, za razliku od mnogih drugih upitnika online nadgledanja, jednofaktorskom strukturom mjeri samo online nadgledanje, a ne i nadgledanje u offline svijetu, odnosno uhođenje. Ipak, potrebno je proširiti saznanja o njegovim svojstvima i mogućnosti zahvaćanja željenog konstrukta.

Istraživanja antecedenata, korelata i posljedica online nadgledanja bivšeg partnera tek su u začetku te su otežana činjenicom kako se tehnologije stalno mijenjaju. Društvene mreže se stalno izmjenjuju, nadograđuju i usavršavaju kako bi se prilagodile potrebama svojih korisnika. Znanstvena istraživanja trebala bi držati korak s tim promjenama, obuhvatiti širok spektar ponašanja na društvenim mrežama te uključiti i istražiti druge varijable koje bi mogle biti relevantne za razotkrivanje predviđanja online nadgledanja. Istraživanja su se do sada ograničila samo na proučavanje Facebooka kao društvene mreže putem koje je moguće tražiti informacije o drugima, no razvojem ostalih društvenih mreža Facebook polako gubi taj primat te bi se buduća istraživanja trebala usmjeriti na širu sliku društvenih mreža i iskoristiti tu raznolikost pri stvaranju novih spoznaja.

Važno je naglasiti kako je prikupljeni uzorak prigodan, s većim udjelom žena te mladih sudionika. Istraživanje Lukacs i Quan-Haase (2015) pokazuje kako su žene aktivniji korisnici online društvenih mreža, a prikupljeni sudionici dolaze upravo iz tog izvora pa takav omjer prema rodu nije posve iznenađujući. Analizama rodni razlika, koje nisu bile predmet ovog istraživanja, potvrđeno je kako nema razlike u online nadgledanju prema rodu no zanimljivo je kako isti prediktori pokazuju različitu statističku značajnost ovisno o rodu pa je moguće kako je u pozadini online nadgledanja različit mehanizam ovisno o rodu. Također, rezultate ne možemo generalizirati na sve dobne skupine budući da su sudionici uglavnom pripadnici mlađe odrasle dobi. Istraživanje (Tong, 2013) pokazuje kako je upravo ta dobna skupina najaktivnija pri online nadgledanju i korištenju društvenih mreža, pa su zbog toga i bili ciljane skupina ovog istraživanja. Buduća istraživanja bi svakako trebala uključiti širi dobni raspon jer rezultati istraživanja pokazuju kako je dob značajan negativan prediktor online nadgledanja – starije osobe manje traže informacije o bivšem partneru putem društvenih mreža (Tokunaga, 2011).

Unatoč svemu navedenom, prema našem saznanju, ovo istraživanje nudi vrijednu potvrdu i proširenje dosadašnjih rezultata, posebno na hrvatskom uzorku. Iako još uvijek nedovoljno istraženi, pronađeni odnosi bi nam mogli pružiti bolji uvid u razumijevanju prediktora sklonosti online nadgledanja. S pojavom sve više online stranica i društvenih mreža, vrlo je važno da znanstvenici i korisnici društvenih mreža razvijaju kritičko mišljenje i budu svjesni načina na koji upravljaju vlastitim informacijama i svrhe za koju koriste informacije o drugim pojedincima. Online nadgledanje informacija drugih pojedinaca je područje čiji razvoj je započeo tek nekoliko godina unazad te s razvojem tehnologije možemo očekivati procvat ovog područja, pogotovo sa strane psihologije partnerskih odnosa.

ZAKLJUČAK

Provedenim istraživanjem željelo se doprinijeti razumijevanju online nadgledanja kroz proučavanje društvenih mreža koje se koriste za traženje informacije, motivacije zbog koje se ljudi upuštaju u online nadgledanje bivšeg partnera te njegove povezanosti s drugim varijablama koje bi mogle predvidjeti takvo ponašanje.

Rezultati pokazuju kako sudionici najviše koriste društvene mreže Facebook i Instagram, a kao motivaciju najčešće navode traženje informacija o svakodnevnom životu bivšeg partnera te o njegovom romantičnom statusu.

Istraživanje pokazuje kako postoji statistički značajan doprinos dimenzija ličnosti (anksiozna i izbjegavajuća privrženost) i karakteristika prekinute veze (stupanj ulaganja u vezu, kvaliteta alternative vezi, zadovoljstvo vezom i predanost vezi) pri objašnjenju varijance online nadgledanja bivšeg partnera putem društvenih mreža. Samostalni doprinos pri objašnjenju kriterija imaju varijable anksiozna privrženost, zadovoljstvo i predanost vezi te kvaliteta alternativa vezi. Suprotno očekivanju, izbjegavajuća privrženost te stupanj ulaganja u vezu nemaju statistički značajan samostalni doprinos pri objašnjenju kriterija. Pokazano je kako se navedenim korištenim varijablama može objasniti 22.5% varijance online nadgledanja, od čega privrženost, kao stabilna karakteristika pojedinca, objašnjava nešto više varijance kriterija nego što to čine karakteristike prekinute veze, iako su i one pokazale značajan doprinos, povrh privrženosti.

LITERATURA

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. i Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Amar, A. F. i Alexy, E. M. (2010). Coping with stalking. *Issues in Mental Health Nursing*, 31(1), 8-14.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K. i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Volume I. Attachment*. London: The Tavistock Institute of Human Relations.
- Boyd, D. M. i Ellison, N. B. (2008). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210–230.
- Brennan, K. A., Clark, C. L. i Shaver, P. (1998). Self-report measures of adult romantic attachment. An integrative overview. In J.A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.); *Attachment theory and close relationships*. New York: Guilford Press
- Davis, D., Shaver, P. R. i Vernon, M. L. (2003). Physical, emotional, and behavioral reactions to breaking up: The roles of gender, age, emotional involvement, and attachment style. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(7), 871-884.
- Derlega, V. J., Winstead, B. A., Pearson, M. R., Janda, L. J., Lewis, R. J., Dutton, L. B., Ferrer, R. i Greene, K. (2011). Unwanted pursuit in same-sex relationships: Effects of attachment styles, investment model variables, and sexual minority stressors. *Partner Abuse*, 2(3), 300-322.
- Elphinston, R. A. i Noller, P. (2011). Time to face it! Facebook intrusion and the implications for romantic jealousy and relationship satisfaction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(11), 631-635.
- Etcheverry, P. E., Le, B., Wu, T. F. i Wei, M. (2013). Attachment and the investment model: Predictors of relationship commitment, maintenance, and persistence. *Personal Relationships*, 20(3), 546–567.
- Fox, J. i Tokunaga, R. S. (2015). Romantic partner monitoring after breakups: Attachment, dependence, distress, and post-dissolution online surveillance via social networking sites. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(9), 491-498.

- Fox, J. i Warber, K. M. (2014). Social networking sites in romantic relationships: Attachment, uncertainty, and partner surveillance on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(1), 3-7.
- Gershon, I. (2010). *The Breakup 2.0: Disconnecting Over New Media*. Cornell University Press
- Hazan, C. i Shaver, P. (1987). *Romantic love conceptualized as an attachment process*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511.
- Infografika (2019). Koliko je Instagram korisnika u Hrvatskoj?
<https://www.arbona.hr/blog/drustveni-marketing/infografika-koliko-je-instagram-korisnika-u-hrvatskoj/722>
- Joinson, A. N. (2008). 'Looking at,' 'looking up' or 'keeping up with' people? Motives and uses of Facebook. *Proceeding of the SIGCHI Conference on Human factors in computing systems*. New York: ACM, 1027–1036.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1), 73-91.
- Kemp, S. (2019). Digital 2019: Global Internet Use Accelerats.
<https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates>.
- Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinicalresearchers: assessing normal distribution using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry and Endodontics*, 38(1), 52-54.
- Langhinrichsen-Rohling, J., Palarea, R. E., Cohen, J., i Rohling, M. L. (2002). Breaking up is hard to do: Unwanted pursuit behaviors following the dissolution of a romantic relationship. *Stalking: Perspectives on victims and perpetrators*, 212-236.
- Le, B. i Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*, 10(1), 37-57.
- Lukacs, V. i Quan-Haase, A. (2015). Romantic breakups on Facebook: New scales for studying post-breakup behaviors, digital distress, and surveillance. *Information, Communication & Society*, 18(5), 492-508.
- Lyndon, A., Bonds-Raacke, J. i Cratty, A. D. (2011). College students' Facebook stalking of ex-partners. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14, 711–716.

- Marshall, T. C. (2012). Facebook surveillance of former romantic partners: Associations with postbreakup recovery and personal growth. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(10), 521-526.
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 101.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16(2), 172-186.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M. i Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5(4), 357-387.
- Ryu, E. (2011). Effects of skewness and kurtosis on normal-theory based maximum likelihood test statistic in multilevel structural equation modeling. *Behavior Research Methods*, 43(4), 1066-1074.
- Sbarra, D. A. (2006). Predicting the onset of emotional recovery following nonmarital relationship dissolution: Survival analyses of sadness and anger. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(3), 298-312.
- Stern, L. A. i Taylor, K. (2007). Social networking on Facebook. *Journal of the Communication, Speech & Theatre Association of North Dakota*, 20, 9-20.
- Tokunaga, R. S. (2016). Interpersonal surveillance over social network sites: Applying a theory of negative relational maintenance and the investment model. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(2), 171-190.
- Tokunaga, R. S. (2011). Social networking site or social surveillance site? Understanding the use of interpersonal electronic surveillance in romantic relationships. *Computers in Human Behavior*, 27(2), 705-713.
- Tong, S. T. (2013). Facebook use during relationship termination: Uncertainty reduction and surveillance. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(11), 788-793.
- Weisskirch, R. S., i Delevi, R. (2012). It's over b/n u n me: Technology use, attachment styles, and gender roles in relationship dissolution. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(9), 486-490.
- Wild, D., Grove, A., Martin, M., Eremenco, S., McElroy, S., Verjee-Lorenz, A., i Erikson, P. (2005). Principles of good practice for the translation and cultural adaptation

process for patient-reported outcomes (PRO) measures: report of the ISPOR Task Force for Translation and Cultural Adaptation. *Value in Health*, 8(2), 94-104.

Wisternoff, M. (2008). *Unwanted pursuit and stalking following intimate relationship dissolution*. University of Canterbury: Unpublished master thesis

PRILOZI

PRILOG A

Tablica 5

Pokazatelji multikolinearnosti rezultata na korištenim varijablama ($N=431$)

Prediktor	Tolerancija	VIF
Izbjegavajuća privrženost	.91	1.10
Anksiozna privrženost	.91	1.10
Stupanj ulaganja u vezu	.55	1.83
Kvaliteta alternativa vezi	.80	1.26
Predanost vezi	.44	2.26
Zadovoljstvo vezom	.73	1.36

Legenda: VIF – faktor inflacije varijance